

Nr 372.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 9,250,000 kronor för beredande beträffande statsunderstödda folkhögskolor under läsåret 1918—1919 samt beträffande övriga i det följande angivna läroanstalter under år 1919 av dyrtidstillägg åt där anställda lärare, att — vad angår statsunderstödda folkhögskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall — utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga:

A. Egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid egentlig folkskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje ordinarie lärare vid egentlig folkskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omförmälda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande folkskollärare, under förutsättning, vad vikarierande lärare beträffar, att de bestämmelser i fråga om behörighet och minimiavlönning, vilka såsom villkor för statsbidrag äro stadgade beträffande vikarie för på grund av

sjukdom tjänstledig ordinarie eller extra ordinarie lärare vid egentlig folkskola, äro uppfyllda;

c) med ett årligt belopp av 400 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är anställd i egenskap av biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller den, vilken vikarierar för tjänstledig lärare;

d) med ett årligt belopp av 250 kronor till varje biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt c) omförmälda belopp, under förutsättning, vad vikarierande lärare beträffar, att de bestämmelser i fråga om behörighet och minimiavlöning, vilka såsom villkor för statsbidrag äro stadgade beträffande vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, äro uppfyllda.

2) Dyrtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

B. Högre folkskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid statsunderstödd högre folkskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje i vederbörlig ordning anställd ordinarie lärare vid statsunderstödd högre folkskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omförmälda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande lärare vid högre folkskola, under förutsättning att sådan befattningshavare har en tjänstgörings-skyldighet av minst 24 timmar i veckan och åtnjuter den minimiavlöning, som är bestämd för utbekommande av statsbidrag till avlönande av vikarie för lärare vid högre folkskola under tjänstledighet på grund av sjukdom.

2) Dyrtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

C. Kommunala mellanskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje i vederbörlig ordning anställd ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omnämda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande ämneslärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att sådan befattningshavare har en tjänstgöringskyldighet av minst 24 timmar i veckan.

2) Dyrtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

D. Vissa småskoleseminarier.

Dyrtidstillägget utgår åt lärare vid de av landsting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskoleseminarierna enligt samma grunder, som kunna bliva stadgade i fråga om dyrtidstillägg åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor, därvid lärare vid småskoleseminarium, som äger behörighet till folkskolläraryrke, skall likställas med folkskollärare och lärare med behörighet till småskolläraryrke skall likställas med lärare vid småskola.

E. Privatläroverk.

1) Delaktighet i dyrtidstillägget tillkommer den, som under år 1919 eller någon del av nämnda år är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timlärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Dyrtidstillägget utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 500 kronor för år;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 500 kronor för år;

c) till manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 15 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timlärare vid högre flickskola med 10 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme.

F. Folkhögskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med högst 700 kronor för vinterkurs och högst 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;

b) med högst 450 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig, ämneslärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan;

c) med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan och vilken icke äger erhålla dyrtidstillägg enligt de i punkterna a) och b) angivna grunder.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anförde härefter:

Vid anmälan den 9 januari 1919 av de särskilda medelsbehov, som under åttonde huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919, hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg till lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter, för ändamålet beräkna på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 9,275,000 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Ang. dyr-
tidstillägg åt
lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ning-an-
stalter.

Till det ärende, varom sålunda framställning till riksdagen ställts i utsikt, anhåller jag nu att få återkomma.

Under de senare åren och delvis även under innevarande år hava utgått och utgå anslag av statsmedel för beredande av tillfällig löneförbättring åt nästan samtliga lärarkårer vid kommunala, enskilda eller därmed jämförliga allmänna statsunderstödda undervisningsanstalter i riket.

För lärarpersonalerna vid folk- och småskolor, högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskoleseminarier upphörde denna tillfälliga löneförbättring i och med utgången av år 1918, då från och med innevarande år den för dessa lärarkategorier av 1918 års lagtima riksdag beslutade definitiva löneregleringen trädde i kraft. Beträffande folkhögskolornas lärare ävensom lärarpersonalen vid privatläroverken (högre flickskolor, enskilda mellanskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier) gälla för år 1919 de av 1918 års lagtima riksdag beslutade tillfälliga löneförbättringarna; för den förstnämnda av två nu senast omförmälda lärarkårer har jag för avsikt att till innevarande års riksdag framlägga förslag till en definitiv lönereglering att träda i kraft från och med år 1920, varemot spörsmålet om privatläroverkens lönereglering ännu befinner sig på utredningens stadium.

Vid det utredningsarbete, som föregick 1918 års lagtima riksdags beslut angående lönereglering för lärarpersonalerna vid såväl de statliga som vissa kommunala allmänna undervisningsanstalter — folk- och småskolor, högre folkskolor och kommunala mellanskolor — betonades av lönereglerykommittén, vars förslag i huvudsak blev riksdagens beslut, i dess den 21 februari 1918 i ämnet avgivna utlåtande, att kommittén för de statsanställda lärarna förutsatt, att de skulle komma i åtnjutande av den ytterligare löneförbättring, vilken i form av krigstidstillägg eller krigstidshjälp eventuellt kunde komma statens tjänst innehavare i allmänhet till del. Vid bedömande åter av de avlöningsbelopp, som borde ifrågakomma för de kommunalt anställda befattningshavarna sade sig kommittén, bland annat, hava tagit hänsyn till att krigstidstillägg eller krigstidshjälp ej för närvarande utginge till dem. Huruvida även med de avlöningsbelopp, som kommittén föresloge för de kommunalt anställda lärarna, dessa i framtiden skulle ifrågakomma till erhållande av krigstidstillägg eller krigstidshjälp från staten, förklarade kommittén vara ett spörsmål, som under dåvarande förhållanden kommittén funne undandraga sig dess bedömande. Något vidare uttalande i denna fråga gjordes varken av mig i mitt yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 22 mars 1918 vid anmälan av lönereglerys ärendet för avlåtande av framställning till 1918 års lagtima riksdag, eller av riksdagen i dess skrivelse i ämnet, i annan mån än att riksdagen förklarade sig finna ovanberörda av löneregleryskommittén angivna och av mig förordade allmänna utgångspunkt vara den riktiga.

Då sedermera under senare delen av år 1918 de brydsamma förhållandena gjorde dyrtidens tryck synnerligen kännbart för alla löntagare och i anledning företrädesvis härav 1918 års urtima riksdag samman-

kallades, uppkom fråga om tillgodoseende i ekonomiskt avseende av samtliga ovanberörda lärarkårer vid de statsunderstödda undervisningsanstalterna. Dessa åtnjöto, på sätt erinrats, för år 1918 tillfällig löneförbättring, vilken förmån under åren successivt förbättrats i avvaktan på den kommande definitiva löneregleringen. I särskilda till sistnämnda års urtima riksdag avlätna propositioner framlade Kungl. Maj:t förslag om extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt de lärare, om vilka nu är tal. Dessa framställningar rönste en välvillig behandling från riksdagens sida, och i samtliga fall blevo de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen ökade. Riksdagen visade sig sålunda behjarta de svåra ekonomiska villkor, under vilka ifrågavarande lärare bedriva sitt arbete, och enligt riksdagens beslut utgick sålunda — visserligen ej efter samma grunder som för statens befattningshavare — extra krigstidstillägg till kommunalt anställda lärare ävensom till lärare vid vissa privata läroanstalter under senare delen av år 1918.

De svåra förhållanden, varmed under kristiden löntagare av alla slag haft att kämpa, äro ännu långt ifrån till ända. Allt fortfarande ställas avsevärda anspråk på staten för tillgodoseende av dess tjänstemän, och till innevarande års riksdag är ställd i utsikt framställning om dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt statens befattningshavare. Billigheten synes mig kräva, att staten även beträffande de kommunala och andra tjänstinnehavare, varom nu är fråga, fortsätter på den väg, som en gång beträffs, och genom dyrtidstillägg för innevarande år söker biträda dem i den verkligen bekymmersamma ställning, vari de på grund av dyrtiden befinna sig.

Vid bedömande av frågan, på vad sätt och i vilken utsträckning detta dyrtidstillägg bör utgå, synes mig från början kunna fastslås, att de allmänna grundsatser, som varit gällande och eventuellt komma att föreslås för utgående av dyrtidstillägg åt statens befattningshavare, icke i förevarande fall kunna tillämpas. En sådan tillämpning skulle nämligen medföra konsekvenser, vilka såväl i ekonomiska som andra hänseenden icke låta sig för närvarande överskåda. Vid övervägande av spörsmålet rörande de lämpligaste formerna för det dyrtidstillägg jag är sinnad föreslå ävensom i vilken utsträckning detsamma skäligen kan anses böra utgå, har jag stannat för att tillstyrka i stort sett enahanda grunder som de, enligt vilka 1918, respektive 1919 års tillfälliga löneförbättring utgått och utgår till de olika lärarkårer.

Vad då först lärarpersonalen vid *folk- och småskolor* beträffar, utgick för år 1918 enligt 1917 års riksdags beslut den tillfälliga löneförbättringen

dels med 600 kronor till sådan ordinarie lärare vid folkskola, vilken vid ingången av år 1918 hade eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder, dock att delaktighet i löneförbättringen icke tillkom gift kvinnlig befattningshavare, vars man levde,

dels med 400 kronor till annan ordinarie lärare vid folkskola samt till extra ordinarie och vikarierande folkskollärare, under förutsättning, vad vikarierande lärare beträffade, att de bestämmelser i fråga om behörighet och minimiavlöning, vilka såsom villkor för statsbidrag äro stadgade beträffande vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig ordinarie eller extra ordinarie lärare vid folkskola, vore uppfyllda,

dels med 400 kronor till sådan biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, vilken, på sätt nämnts rörande folkskollärare, var att betrakta som familjeförsörjare,

dels ock med 250 kronor till varje annan lärare av senast omförmälda kategori under motsvarande förutsättning, som nyss angivits i fråga om extra ordinarie och vikarierande folkskollärare.

Den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå i samma ordning som lönen.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening anhållit om åtgärders vidtagande för beredande åt lärarpersonalen vid folk- och småskolor av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 i så nära överensstämmelse som möjligt med de grunder, efter vilka sådant dyrtidstillägg kunde varda beviljat åt statens tjänstemän. Till stöd för framställningen har åberopats, bland annat, de allbekanta av kristiden förorsakade exceptionella förhållandena, varjämte framhållits, att man i förevarande avseende ej torde hava att bygga på bidrag från vederbörande kommuner. Över denna framställning avgav folkskolöverstyrelsen utlåtande av den 17 oktober 1918 och anslöt sig i sin hemställan till vad av centralstyrelsen föreslagits. Överstyrelsen utvecklar närmare de skäl, som kunna tala för bifall till ifrågakvarande äskande; så påpekar överstyrelsen, bland annat, de svårigheter, dyrtiden medfört för folkskolans lärare, framhåller, hurusom i ekonomiskt hänseende folkskoleväsendet småningom blivit i eminent mening en statsangelägenhet, där endast tillsättningsförhållandena och den gängse uppfattningen göra ifrågakvarande lärare till kommunens tjänstemän, samt erinrar om den förhandenvarande lärarbristen, vartill en av de medverkande orsakerna enligt överstyrelsens mening är att söka i de ogynnsamma ekonomiska förhållandena.

Förnekas kan ej, att tungt vägande skäl tala till förmån för ett mer effektivt tillgodoseende av folkskolans lärarpersonal i den riktning, som i berörda skrivelser angivits, men har jag emellertid, på sätt förut fram-

hållits, av framför allt statsfinansiella skäl sett mig nödsakad att stanna vid att för ifrågavarande dyrtidstillägg förorda enahanda grunder som de, enligt vilka 1918 års tillfälliga löneförbättring utgått. Rätt torde medgivas Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga närmare föreskrifter.

För lärarpersonalen vid *högre folkskolor* utgick enligt 1917 års riksdags beslut den tillfälliga löneförbättringen för år 1918

dels med 600 kronor till den, som vid ingången av år 1918 var i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid statsunderstödd sådan skola och som på sätt angivits beträffande lärare vid folkskola var att i viss mening anse som familjeförsörjare,

dels ock med 400 kronor till varje annan ordinarie lärare samt till extra ordinarie och vikarierande lärare, under förutsättning att sådan befattningshavare hade en tjänstgöringsskyldighet av minst 24 timmar i veckan och åtnjöte den minimiavlönning, som var bestämd för utbekommande av statsbidrag till avlöande av vikarie för lärare vid högre folkskola under tjänstledighet på grund av sjukdom.

Den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå i samma ordning som lönen.

Enligt min förut uttalade uppfattning skulle sålunda dessa grunder tillämpas i fråga om det dyrtidstillägg, jag nu vill föreslå för de högre folkskolornas lärare för år 1919. Kungl. Maj:t torde medgivas rätt att utfärda de närmare bestämmelser, som erfordras.

I fråga om *kommunala mellanskolor* gällde beträffande den av 1917 års riksdag för år 1918 beviljade tillfälliga löneförbättringen i huvudsak enahanda grunder som angående de högre folkskolorna. Vad sålunda för kommunala mellanskolornas lärare beslutats i förevarande avseende för år 1918 bör i fråga om dyrtidstillägg för dessa för år 1919 ävenledes hava tillämpning.

Åt lärare vid de av landsting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna *småskoleseminarier* utgick under år 1918 tillfällig löneförbättring enligt samma grunder, som riksdagen beslutit i fråga om samma förmån för lärare vid folkskolor och småskolor, därvid lärare vid småskoleseminarium, som ägde behörighet till folkskolläraryrke, skulle likställas med folkskollärare och lärare med behörighet till småskolläraryrke skulle likställas med lärare vid småskola. Samma likställighet mellan småskoleseminariernas lärare och de vid folk- och småskolor anställda synes mig nu i fråga om dyrtidstillägg för år 1919 böra upprätthållas.

Jag har nu allenast berört de lärarkårer, för vilka tillfällig löneförbättring utgick för år 1918 och vilkas avlöningsförhållanden blevo definitivt reglerade vid 1918 års lagtima riksdag. För dessa skulle sålunda i fråga om dyrtidstillägg för år 1919 gälla samma grunder, som godtagits i fråga om den tillfälliga löneförbättringen för respektive kårer för år 1918. För de två återstående kårerna, nämligen privatläroverkens och folkhögskolornas lärare, för vilka någon definitiv löne reglering ännu icke är beslutad, har riksdagen för år 1919 beviljat en tillfällig löneförbättring, vilken även den synes mig kunna i stort sett läggas till grund för det dyrtidstillägg, jag är böjd för de sistnämnda förorda för år 1919.

Vidkommande först *privatläroverken* utgår den tillfälliga löneförbättringen för år 1919

dels till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 600 kronor för år;

dels till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 600 kronor för år;

dels till manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 24 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

dels till manlig timlärare vid högre flickskola med 20 kronor för veckotimme;

dels till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 20 kronor för veckotimme;

dels ock till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 20 kronor för veckotimme.

Den tillfälliga löneförbättringen utgår dock med viss begränsning vid förening av tjänster; till densamma bidrager staten med två tredjedelar av det för varje fall bestämda beloppet, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande.

Såsom jag förut erinrat, befinner sig ännu frågan om privatläroverkens löne reglering under fortsatt utredning, och jag har framlagt förslag om ett fullföljande av den tillfälliga löneförbättringen jämnval under år 1920, dock med väsentligt förhöjda belopp. Såväl i betraktande härav som med

hänsyn till det synnerligen brydsamma läge, vari dessa skolors lärarpersonal framför andra på grund av sina låga avlöningar befinner sig, har jag ansett att staten bör påtaga sig något större utgift för dyrtidstillägg till dessa läraregrupper än det belopp, som av 1918 års lagtima riksdag anslogs att av statsmedel utgå såsom tillfällig löneförbättring för innevarande år. Önskemål härutinnan har ock framkommit från centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen, som i skrivelse den 26 februari 1919 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för att för år 1919 bereda lärarpersonalen vid privatläroverken krigstidstillägg eller annan löneförbättring av den omfattning, att deras löneförmåner under sagda år bliva lika stora som de, som av Kungl. Maj:t beräknas skola utgå för år 1920.

I nämnda skrivelse anföres, bland annat, följande:

Statens förpliktelse gent emot privatläroverken har sedermera ytterligare bekräftats av Kungl. Maj:t genom de åtgärder, som av Kungl. Maj:t vidtagits i samband med uppskjutandet av den planerade lönergleringen för lärarkåren vid privatläroverken och hänskjutandet av frågan om statens ställning till dessa skolor till en av Kungl. Maj:t tillsatt skolkommision. Kungl. Maj:t har nämligen av riksdagen begärt ett anslag av 2,060,000 kronor att i avvaktan på skolkommisionens utredning utgå såsom tillfällig löneförbättring under år 1920 till lärarpersonalen vid privatläroverken, ett belopp som är i det närmaste fyra gånger så stort som det för år 1919 beviljade. I motiveringen för detta anslag framhåller statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att det är oundgängligen nödvändigt, att åt nämnda lärarpersonal beredes en tillfällig löneförbättring, så tillmätt, att det uppskov med dess lönerglering, som förorsakas genom skolkommisionens tillsättande, i möjligaste mån uppväges. Häri synes ligga ett erkännande av att staten har skyldighet att understödja de enskilda skolorna och sörja för att deras lärarpersonal erhåller skäligen lön för sitt arbete.

Det torde emellertid svårligen kunna göras gällande, att denna statens skyldighet föreligger först med år 1920. Är det oundgängligen nödvändigt, att staten inskrider med effektiv hjälp för år 1920, synes samma nödvändighet föreligga beträffande år 1919, så mycket mera som dyrtiden under detta år icke torde bliva mindre **kännbar**.

Den grupp av lärarinnor, med vilka privatläroverken ansetts höra i lönehänseende närmast jämföras, äro de vid statens samskolor anställda. En e. o. lärarinna därstädes har för år 1919 i lön 2,600 kronor jämte ett krigstidstillägg, som tills vidare utgår med 1,733:33 kronor för år räknat, alltså ett sammanlagt arvode av 4,333:33 kronor, vilket dock torde komma att avsevärt ökas, då definitiva bestämmelser angående krigstidstillägg för år 1919 varda genomförda. En ämneslärarinna i första lönegraden vid privatläroverken har en lön av 1,400 kronor och en tillfällig löneförbättring av 600 kronor; tillsammans 2 000 kronor, alltså icke ens hälften av de förmåner, som tillkomma en e. o. lärarinna vid statens samskolor. På de flesta håll torde visserligen vederbörande kommuner även för år 1919 komma att bevilja lärarpersonalen vid privatläroverken dyrtidstillägg, men dessa lära dock endast undantagsvis komma att uppgå till större belopp.

Vid överbägande i vilken utsträckning det dyrtidstillägg bör utgå, som jag är sinnad föreslå för privatskolorna, har jag ansett mig böra stanna vid att tillstyrka för föreståndare och för ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, ett belopp av 500 kronor för år, alltså 100 kronor mer än vad av statsmedel till ifrågavarande befattningshavare utgår i tillfällig löneförbättring för år 1919. Dyrtidstillägget för timplärare och övningslärare torde böra beräknas till 15, respektive 10 kronor för veckotimme. Någon begränsning av dyrtidstillägget vid förening av tjänster synes mig icke böra ifrågakomma, Under förutsättning att kommuner eller enskilda donatorer, i likhet med vad som förutsättes beträffande den under innevarande år utgående tillfälliga löneförbättringen, tillskjuta ett belopp motsvarande 50 % av statens anslag för detta ändamål, skulle dyrtidstillägget uppgå för föreståndare och ämneslärare till 750 kronor. Någon ovillkorlig skyldighet i detta avseende lär emellertid ej vara möjlig att nu föreskriva. Att utmäta högre statsutgifter för detta ändamål har av statsfinansiella skäl ej befunnits möjligt.

Vad till sist angår de statsunderstödda *folkhögskolorna*, utgår under läsåret 1918—1919 tillfällig löneförbättring åt lärare vid dessa skolor

dels med högst 700 kronor för vinterkurs och högst 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;

dels med högst 450 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig, ämneslärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan;

dels med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan och vilken icke äger erhålla tillfällig löneförbättring enligt ovan angivna grunder.

Såsom bidrag till den tillfälliga löneförbättringen utgår av det belopp, som för varje särskilt fall bestämmes, två tredjedelar av statsmedel, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av landsting, kommuner eller enskilda.

I anslutning till vad jag förut anfört synes mig enahanda grunder böra komma till tillämpning i fråga om dyrtidstillägg för år 1919 åt folkhögskolornas lärarpersonal. På Kungl. Maj:t torde ankomma att utfärda erforderliga närmare bestämmelser i ämnet.

I fråga om kostnaderna för det av mig nu förordade dyrtidstillägget ställa sig dessa på följande sätt. För den tillfälliga löneförbättring, som för år 1918 beviljades lärare vid folk- och småskolor, beräknades ett

belopp av 8,300,000 kronor att såsom förslagsanslag utgå på extra stat för samma år: Då för dyrtidstillägget för år 1919 enahanda grunder tjänat till utgångspunkt, synes mig jämväl samma belopp, 8,300,000 kronor, kunna läggas till grund för beräkningen av dyrtidstillägget. För högre folkskolor, kommunala mellanskolor och landstingsseminarier har för 1918 års tillfälliga löneförbättring beräknats belopp å respektive 57,000 kronor, 80,000 kronor och 20,000 kronor. Vidkommande dyrtidstillägget för år 1919, vilket skulle utgå efter samma grunder som den tillfälliga löneförbättringen, kunna sistberörda belopp tjäna till ledning för kostnadsberäkningarna.

Ångående privatläroverken har till tillfällig löneförbättring för år 1919 av riksdagen beviljats ett belopp av 550,000 kronor. Då nu enligt mitt förslag dyrtidstillägget för samma år skulle utgå med i runt tal en förhöjning med 25 procent av det bidrag staten i tillfällig löneförbättring tillerkänt dessa skolors lärarpersonal, skulle kostnaderna för dyrtidstillägget uppgå till 687,500 kronor. Den för folkhögskolornas lärare beviljade tillfälliga löneförbättringen för år 1919 slutar å ett belopp av 95,000 kronor. Enahanda belopp torde kunna beräknas i fråga om dyrtidstillägg för år 1919 till samma skolors lärarpersonal.

Kostnaderna te sig alltså på följande sätt:

Folk- och småskolor	kronor 8,300,000: —
Högre folkskolor	» 57,000: —
Kommunala mellanskolor	» 80,000: —
Landstingsseminarier	» 20,000: —
Privatläroverk	» 687,500: —
Folkhögskolor	» 95,000: —

Summa kronor 9,239,500: —

Nämnda belopp torde, med hänsyn till eventuellt nya lärartjänster vid en eller annan av berörda skolformer, böra avrundas uppåt till det i statsverkspropositionen för ändamålet beräknade beloppet, 9,250,000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 9,275,000 kronor för beredande beträffande statsunderstödda folkhögskolor under läsåret 1918—1919 samt beträffande övriga i det följande angivna läroanstalter under år 1919 av dyrtidstillägg åt där anställda

lärare, att — vad angår statsunderstödda folkhögskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall — utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:tt att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga:

A. Egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid egentlig folkskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje ordinarie lärare vid egentlig folkskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omförmälda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande folkskollärare, under förutsättning, vad vikarierande lärare beträffar, att de bestämmelser i fråga om behörighet och minimiavlöning, vilka såsom villkor för statsbidrag äro stadgade beträffande vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig ordinarie eller extra ordinarie lärare vid egentlig folkskola, äro uppfyllda;

c) med ett årligt belopp av 400 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är anställd i egenskap av biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller den, vilken vikarierar för tjänstledig lärare;

d) med ett årligt belopp av 250 kronor till varje biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt c) omförmälda belopp, under förutsättning, vad vikarierande lärare beträffar,

att de bestämmelser i fråga om behörighet och minimiavlöning, vilka såsom villkor för statsbidrag äro stadgade beträffande vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, äro uppfyllda.

2) Dyrtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

B. Högre folkskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid statsunderstödd högre folkskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje i vederbörlig ordning anställd ordinarie lärare vid statsunderstödd högre folkskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omförmälda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande lärare vid högre folkskola, under förutsättning att sådan befattningshavare har en tjänstgöringsskyldighet av minst 24 timmar i veckan och åtnjuter den minimiavlöning, som är bestämd för utbekommande av statsbidrag till avlöning av vikarie för lärare vid högre folkskola under tjänstledighet på grund av sjukdom.

2) Krigtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

C. Kommunala mellanskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1919 är i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att befattningshavaren

vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att dyrtidstillägg med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje i vederbörlig ordning anställd ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, som icke äger erhålla dyrtidstillägg med det i punkt a) omförmälda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande ämneslärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att sådan befattningshavare har en tjänstgöringsskyldighet av minst 24 timmar i veckan.

2) Dyrtidstillägget utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

D. Vissa småskoleseminarier.

Dyrtidstillägget utgår åt lärare vid de av landsting och av städer, som icke deltaga i landsting, underhållna småskoleseminarierna enligt samma grunder, som kunna bliva stadgade i fråga om dyrtidstillägg åt lärare vid egentliga folkskolor och småskolor, därvid lärare vid småskoleseminarium, som äger behörighet till folkskolläraryrke, skall likställas med folkskollärare och lärare med behörighet till småskolläraryrke skall likställas med lärare vid småskola.

E. Privatläroverk.

1) Delaktighet i dyrtidstillägget tillkommer den, som under år 1919 eller någon del av nämnda år är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timlärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Dyrtidstillägget utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för

motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 500 kronor för år;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 500 kronor för år;

c) till manlig timplärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 15 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlåtande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timplärare vid högre flickskola med 10 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timplärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme.

F. Folkhögskolor.

1) Dyrtidstillägget utgår

a) med högst 700 kronor för vinterkurs och högst 300 kronor för sommarkurs till varje ordinarie lärare;

b) med högst 450 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje icke ordinarie, manlig och kvinnlig, ämneslärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av minst 15 timmar i veckan;

c) med högst 350 kronor för vinterkurs och högst 250 kronor för sommarkurs till varje annan manlig och kvinnlig lärare, som har en tjänstgöringsskyldighet av

Kungl. Maj:ts Proposition Nr 372.

minst 15 timmar i veckan och vilken icke äger erhålla dyrtidstillägg enligt de i punkterna a) och b) angivna grunder.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.